

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie integrowanej produkcji w Unii Europejskiej (opinia z inicjatywy własnej)

(2014/C 214/02)

Sprawozdawca: **Pedro NARRO**

Dnia 12 lutego 2013 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie:

integrowanej produkcji w Unii Europejskiej.

Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 12 lutego 2014 r.

Na 496. sesji plenarnej w dniach 26 i 27 lutego 2014 r. (posiedzenie z 26 lutego) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 141 do 6 – 9 osób wstrzymało się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Integrowana produkcja jest praktycznym przykładem funkcjonowania rolnictwa w sposób uwzględniający szeroko pojęte aspekty gospodarcze, środowiskowe i społeczne rozwoju zrównoważonego. EKES pragnie, by umocniono modele produkcji żywności dające pierwszeństwo racjonalnej eksploatacji zasobów naturalnych oraz przestrzeganiu wysokich norm ochrony środowiska.

1.2 EKES postuluje, by działalność rolna dążyła do równowagi między ochroną środowiska naturalnego, opłacalnością i wymogami społecznymi. Zrównoważone rolnictwo jest podstawową potrzebą społeczeństwa obywatelskiego, którą można zaspokoić za pomocą różnych modeli produkcyjnych. Integrowana produkcja pokazuje, że europejskim rolnikom zależy na tym, by jeszcze lepiej spełniać standardy zrównoważonej produkcji.

1.3 Wdrażając nową wspólną politykę rolną na szczeblu krajowym, państwa członkowskie powinny dopilnować, by w planach rozwoju obszarów wiejskich zapewniono nowe zachęty dla integrowanej produkcji i wsparto jej włączenie do nowych systemów równoważności, które ustanowione zostaną w odniesieniu do tzw. płatności ekologicznych.

1.4 EKES zachęca Komisję Europejską do przeprowadzenia szczegółowej analizy sytuacji integrowanej produkcji w różnych krajach UE. Różnorodność przepisów, rozwój prywatnych systemów certyfikacji i różnice między krajami, a nawet regionami nie sprzyjają rozwojowi tego modelu produkcji. Sporządzenie przez Komisję komunikatu w sprawie integrowanej produkcji mogłoby dostarczyć nowych danych ogólnoeuropejskich na temat zakresu integrowanej produkcji w Europie.

1.5 By zapewnić spójność i pewien stopień harmonizacji tego systemu, należy zainicjować ogólnoeuropejską debatę w sprawie możliwości ustanowienia minimalnych standardów wspólnotowych. Te wytyczne UE przyczynią się do większego rozpowszechnienia modelu integrowanej produkcji pośród rolników i konsumentów. Powinny one opierać się na instrumentach europejskiej polityki promocji, która obecnie podlega przeglądowi.

1.6 EKES odnotowuje brak informacji dla konsumentów i stwierdza, że konieczne jest lepsze zrozumienie realiów gospodarstw rolnych. Wielość znaków jakości wprowadza dezorientację wśród odbiorców końcowych, w związku z czym trzeba podjąć starania w celu przybliżenia obywatelom produktów rolnych spełniających wysokie normy gospodarcze, społeczne i środowiskowe.

1.7 By rozwinąć integrowaną produkcję, należy podjąć dodatkowe wysiłki w dziedzinie badań, kształcenia technicznego, promowania inicjatyw zbiorowych i rzecz jasna komunikacji z konsumentami oraz sektorem rolnym, którym nieznane są potencjalne korzyści z modelu produkcji optymalizującego wykorzystanie zasobów naturalnych w sposób profesjonalny i zgodny z wymogami środowiska.

1.8 EKES opowiada się za dobrowolnością systemu integrowanej produkcji w Europie. Chociaż wiele elementów integrowanej produkcji staje się obowiązkowymi, wyłącznie dobrowolny system może zwiększyć świadomość ekologiczną rolników i opłacalność ich gospodarstw.

2. Wprowadzenie

2.1 EKES omówił w swych opiniach niektóre najważniejsze wyzwania związane z produkcją żywności stojące przed społeczeństwem europejskim: bezpieczeństwo zaopatrzenia, badania i innowacje w rolnictwie, zmianę klimatu, kurczenie się zasobów naturalnych i ochronę różnorodności biologicznej. Dlatego też stosowne wydaje się przeanalizowanie modelu integrowanej produkcji, który odpowiada oczekiwaniom rolników i konsumentów.

2.2 Rolnictwo oferuje obecnie nowe możliwości i cechuje się postępowaniem technologicznym, co może poprawić jego wpływ na środowisko, przynosząc jednocześnie korzyści rolnikom oraz poprawiając zarządzanie gospodarstwami i ich opłacalność. Głównym wyzwaniem jest dla niego zapewnienie dostaw bezpiecznej żywności dla ludności na całym świecie, której liczba w 2050 r. wzrośnie do ponad 9 mld osób.

2.3 Działalność rolna rozwijająca się w tej dziedzinie jest bardzo złożona i związana z trudnościami wymagającymi od rolników lepszego przygotowania oraz wiedzy technicznej i dotyczącej środowiska, które mogłyby przyczynić się do ochrony środowiska naturalnego, przejrzystości produkcji i bezpieczeństwa żywnościowego. Rolnictwo to sektor strategiczny, który wymaga spójnego i skoordynowanego rozwoju potrzeb gospodarczych, społecznych i środowiskowych.

2.4 Grunty rolne i leśne zajmują 80 % terytorium UE. Gdy rolnicy wykorzystują zasoby naturalne, biorą odpowiedzialność za ich ochronę i zrównoważone wykorzystanie. Cel ten cieszy się poparciem rolników i konsumentów. Do jego osiągnięcia przyczyniają się innowacje i badania oraz rozwój nowych technik integrowanej produkcji, które umożliwiają bardziej racjonalne wykorzystanie zasobów.

2.5 Model integrowanej produkcji, jako forma zrównoważonego rolnictwa, powinien zwiększyć rentowność działalności rolniczej z poszanowaniem wysokich norm społecznych i ekologicznych. W każdym razie powinien on być instrumentem, który – ucząc – przyczynia się do wyjaśnienia konsumentom nowego powiązania między środowiskiem a produkcją żywności. Dystrybucja powinna opierać się na tym modelu produkcji i uznawać go. Kluczowe znaczenie ma interes handlowy podkreślający wartość integrowanej produkcji.

2.6 Skuteczność systemu jest w wielu przypadkach obniżona ze względu na złożony proces certyfikacji, który w niektórych krajach stanowi zbyt duże obciążenie.

3. Koncepcja integrowanej produkcji

3.1 Międzynarodowa Organizacja na Rzecz Biologicznej i Zintegrowanej Kontroli Szkodliwych Zwierząt i Roślin (IOBC) definiuje integrowaną produkcję w następujący sposób: „System rolny służący produkcji żywności, który optymalizuje wykorzystanie naturalnych zasobów i mechanizmów regulacji, zapewniając w dłuższej perspektywie trwałe i zrównoważone rolnictwo. Polega on na starannym doborze metod biologicznych, technik uprawy i procesów chemicznych, którego celem jest zapewnienie równowagi między środowiskiem, opłacalnością i wymogami społecznymi”.

3.2 Zasadniczo chodzi o dobrowolny model oparty na praktycznym i stałym zastosowaniu (poprzez wymianę wiedzy i doświadczenia między obsługą techniczną, rolnikami i gospodarstwami) narzędzi innowacji i narzędzi technologicznych, które – pod warunkiem efektywnego wykorzystania – umożliwiają osiągnięcie norm jakości, bezpieczeństwa i ochrony środowiska postulowanych przez obecne społeczeństwo.

3.3 Koncepcję „integrowanej produkcji” stosuje się często jako synonim „integrowanego rolnictwa”. W wielu krajach nie czyni się rozróżnienia między tymi dwoma terminami. Mimo że są to równoległe systemy, posiadające wiele wspólnych elementów, mają one odmienny charakter i stanowią zróżnicowane modele, wśród których rolnik może wybierać. Integrowana produkcja opiera się na wizji sektorowej obejmującej różne przepisy w zależności od produktu, a integrowane rolnictwo odnosi się do całego zarządzania gospodarstwem.

3.4 Integrowana produkcja obejmuje aspekty ekologiczne, etyczne i społeczne produkcji rolnej, a także kwestię jakości i bezpieczeństwa żywności. W rzeczywistości uznaje się ją za jeden z najwyższych międzynarodowych standardów produkcji żywności. Wszystkie wytyczne dotyczące integrowanej produkcji, a także związane z nimi narzędzia okazały się skuteczne i były źródłem inspiracji dla organizacji rolników, które starają się produkować wysokiej jakości żywność zgodnie z wysokimi normami ekologicznymi i społecznymi.

3.5 Oprócz wskazanych celów integrowana produkcja wspiera również wzmocnienie sektora rolnego poprzez uwzględnienie usług wykwalifikowanych ekspertów odpowiedzialnych za planowanie upraw, które producenci muszą prowadzić w gospodarstwach zgodnie z metodami wskazanymi w przepisach dotyczących integrowanej produkcji. Konieczne jest stałe i praktyczne zastosowanie ogólnych koncepcji, takich jak innowacja i technologia.

3.6 Integrowana produkcja łączy tradycyjne metody z nowoczesną technologią. Uwzględnia najnowszą wiedzę, a także techniki opracowane w wyniku stałego i dynamicznego procesu przeglądu oraz oceny. Za przykład może posłużyć rolnictwo precyzyjne, które dzięki bardziej rozwiniętej technologii GPS zapewnia rolnikom oszczędności i ogranicza zanieczyszczenie dzięki zmniejszeniu wykorzystania składników pokarmowych i pestycydów. Przed podjęciem przez rolnika decyzji co do czasu, sposobu i miejsca produkcji przeprowadzane są wcześniejsze analizy dotyczące warunków glebowych i klimatycznych, a także wody i składników pokarmowych.

3.7 Integrowana produkcja ułatwia szybkie przekazywanie wiedzy między producentami rolnymi, doradcami technicznymi i organami administracji publicznej, ograniczając zakres poszczególnych rodzajów ryzyka w zarządzaniu gospodarstwem.

3.8 Ten model produkcji oferuje konsumentom wyższą jakość i większe bezpieczeństwo, wzbudzając zaufanie do kupowanych i spożywanych produktów. Chodzi o optymalizowanie ochrony fauny i flory dzięki mniej agresywnym metodom, a jednocześnie zachowanie różnorodności biologicznej dzięki odpowiedniemu zarządzaniu zasobami naturalnymi.

3.9 W wypadku rolników wspomniany system może zmniejszyć koszty produkcji, a także zapewniać lepszą i nowocześniejszą organizację zarządzania gospodarstwami. W ten sposób można osiągnąć większą opłacalność dzięki zwiększeniu wartości produktów i lepszą jakość życia w środowisku wiejskim, a także – co jest konieczne – zatrzymać ludność na tych obszarach.

3.10 Integrowana produkcja jest bez wątpienia najistotniejszą kwestią, jeżeli chodzi o zastosowanie koncepcji zrównoważonego rolnictwa, i może wyznaczać kierunek dalszego rozwoju modelu rolnictwa w UE.

4. Integrowana produkcja w UE

4.1 W przeciwieństwie do systemu produktów ekologicznych lub sprawiedliwego handlu nie ma obecnie europejskich ram prawnych dotyczących integrowanej produkcji ani też wytycznych wspólnotowych ukierunkowujących ten dobrowolny model produkcji.

4.2 Niemniej w ostatnich latach podjęto wiele inicjatyw publicznych w dziedzinie integrowanej produkcji, w niektórych wypadkach w oparciu o krajowe lub regionalne ramy prawne (Portugalia, Francja, Wielka Brytania, Belgia lub Hiszpania). W innych wypadkach podjęto inicjatywy prywatne kontrolowane przez wielkich detalistów⁽¹⁾. Ta nierównomierna sytuacja doprowadziła do zakłócenia sposobu definiowania tego rodzaju produkcji, a także jej celów i rozwoju.

4.3 Ze wszystkich tych względów w 2001 r. stworzono Europejską Inicjatywę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Rolnictwa (EISA) w celu propagowania i obrony spójnych zasad integrowanej produkcji w UE. Jednym z pierwszych zadań tej organizacji było stworzenie europejskiego kodeksu integrowanej produkcji⁽²⁾, który posłużył FAO za podstawę do określenia zrównoważonych praktyk w rolnictwie. W 2002 r. Europejskie Stowarzyszenie Regionów – Producentów Owoców i Warzyw (AREFLH) poparło przepisy europejskie, a w kwietniu 2013 r. opublikowało poradnik na temat europejskich praktyk integrowanej produkcji⁽³⁾.

4.4 Podobnie jak w wypadku innych modeli produkcji uzyskanie znaku gwarancji przez produkty wytworzone w systemie integrowanej produkcji wymaga kontroli i certyfikacji przez akredytowane podmioty poświadczające. Znak gwarancji mogą otrzymać te produkty, które spełniają normy ogólne i normy techniczne specyficzne dla każdej z upraw. W niektórych wypadkach (Dania, Niemcy) certyfikacja nie dotyczy szczególnego produktu, lecz całego gospodarstwa stosującego ten model produkcji. Obecnie współistnieją znaki jakości na szczeblu krajowym i regionalnym.

⁽¹⁾ EUREP-GAP, QS, QSGAP, BRC, Nature's choice itd.

⁽²⁾ „Wspólny kodeks zintegrowanego rolnictwa”. Opublikowany w 2006 r. i poddany przeglądowi w 2012 r. w ramach Europejskiej Inicjatywy na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Rolnictwa (EISA).

⁽³⁾ www.areflh.org.

5. Kluczowe kwestie dotyczące integrowanej produkcji

Rola tego modelu produkcji w europejskim rolnictwie budzi obecnie rozmaite wątpliwości, nasuwają się również pytania na ten temat. Zdaniem EKES-u konieczne jest wyjaśnienie pewnych najbardziej kontrowersyjnych aspektów, które z powodu niewiedzy lub tendencyjności informacji mogą wywołać większą dezorientację w całym społeczeństwie.

5.1 Związek między rolnictwem konwencjonalnym a integrowanym

5.1.1 Stosowanie zarówno konwencjonalnego, jak i ekologicznego i integrowanego modelu produkcji jest uzasadnione. Pod pewnymi względami różnią się one od siebie, pod innymi są do siebie podobne. W każdym razie są odpowiednimi sposobami produkcji żywności.

5.1.2 W rolnictwie konwencjonalnym stosuje się niektóre praktyki lub techniki istniejące w integrowanym rolnictwie. W istocie wymóg dotyczący integrowanej ochrony roślin od 2014 r., przedstawiony w dyrektywie dotyczącej zrównoważonego stosowania pestycydów⁽⁴⁾, jest kolejnym wspólnym elementem tych dwóch modeli produkcji. Integrowana produkcja wyznacza kierunek, w którym stopniowo zmierza rolnictwo konwencjonalne. Jest to pozytywny wpływ, który należy utrzymać.

5.1.3 Niemniej integrowana produkcja wnosi w każdym przypadku istotną wartość dodaną, która wynika z dobrowolnej decyzji producenta, by wybrać model wymagający rygorystycznej certyfikacji opartej na ścisłej kontroli wymagającej doradztwa ze strony wysoko wykwalifikowanych specjalistów, zindywidualizowanym kształceniu, efektywności energetycznej i zmniejszeniu śladu węglowego, wykorzystaniu systemów technologicznych do zarządzania ryzykiem, nawożeniu, przycinaniu, pielęgnacji podłoża itp.

5.1.4 Obecnie wielu producentów rolnych zaczyna stosować integrowaną produkcję w celu optymalizacji zdolności produkcyjnej swojego gospodarstwa, podczas gdy jednocześnie rośnie żyzność gleby, eliminowane lub ograniczane są odpady ze środków ochrony roślin, a stan upraw się poprawia⁽⁵⁾.

5.1.5 Rolnictwo konwencjonalne i ekologiczne są uregulowane na szczeblu europejskim; rolnictwo ekologiczne dysponuje też znakiem jakości. Z drugiej strony integrowana produkcja rozwija się wyłącznie na szczeblu państw członkowskich lub regionów pośród wielu różnic i coraz większego chaosu legislacyjnego.

5.1.6 Coraz większe znaczenie integrowanej produkcji uzasadnia dodatkowe wysiłki na rzecz skutecznego informowania obywateli Europy o tym modelu produkcji.

5.2 Rola UE w rozwoju integrowanej produkcji

5.2.1 UE powinna przeprowadzić szczegółową analizę integrowanej produkcji w Europie w celu zapoznania się z obecną sytuacją i zastanowienia się nad potencjalnym rozwojem. Pośród mechanizmów, którymi dysponuje UE, szczególnie istotne byłoby sporządzenie przez Komisję komunikatu w tej sprawie. Można by w nim omówić wyzwania związane z tym modelem, a także rolę UE w tym względzie.

5.2.2 Różnice między przepisami krajowymi i regionalnymi dotyczącymi integrowanej produkcji sprawiają, że należy się zastanowić nad pewną formą harmonizacji obowiązujących przepisów na szczeblu UE. Obecnie UE koncentruje swą pomoc dla integrowanej produkcji na planach rozwoju obszarów wiejskich oraz programach operacyjnych wspólnej organizacji rynków produktów rolnych, takich jak owoce i warzywa. Nowa WPR będzie się opierać na ich zrównoważeniu. Dlatego też logiczne jest, by w ramach integrowanej produkcji wykorzystano jej wkład w praktyczną koordynację nowych płatności ekologicznych za pośrednictwem aktów delegowanych. Nowe europejskie partnerstwo innowacyjne również może stworzyć nowe możliwości dla tego modelu produkcji⁽⁶⁾.

5.2.3 Systemy rolnictwa ekologicznego lub sprawiedliwego handlu były w przeszłości przedmiotem podobnej debaty w sprawie stosowności stanowienia prawa w tej dziedzinie. Istnieje obok siebie wiele regionalnych lub krajowych znaków jakości, których celem jest identyfikacja integrowanej produkcji. W związku z tym trwa otwarta dyskusja w sprawie celowości stworzenia nowego logo wspólnotowego bądź uproszczenia już istniejących logo. UE powinna najpierw poprawić komunikację z konsumentami na temat poszczególnych znaków, aby podkreślić jakość lub pochodzenie produktu.

⁽⁴⁾ Dyrektywa 2009/128 ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów.

⁽⁵⁾ Zgodnie z planami rozwoju obszarów wiejskich w Hiszpanii większość beneficjentów to rolnicy posiadający gospodarstwa o powierzchni mniejszej niż dziesięć hektarów, głównie w regionach o specyficznych utrudnieniach.

⁽⁶⁾ http://ec.europa.eu/agriculture/eip/index_en.htm

5.2.4 Sektor integrowanej produkcji jest zróżnicowany i niejednorodny, lecz jednogłośnie domaga się przyjęcia w tej dziedzinie minimalnych wytycznych wspólnotowych, które zapewniłyby spójność i lepsze zrozumienie tych kwestii.

5.3 *Dążenie do poprawy komunikacji między konsumentami i rolnikami*

5.3.1 Obecnie integrowana produkcja dynamicznie się rozwija, gdyż coraz więcej rolników dostrzega konieczność zapewnienia opłacalności, a jednocześnie poprawy oddziaływania rolnictwa na środowisko, a także na ochronę zasobów naturalnych. Pomimo coraz większego zainteresowania ze strony sektora rolnego, w społeczeństwie widoczny jest brak wiedzy na temat tego, co oznacza integrowana produkcja i co może ona wnieść do modelu zrównoważonego rolnictwa.

5.3.2 EKES dostrzega niedociągnięcia w zakresie rozpowszechnienia tego modelu produkcji, a także zachęca do rozwoju kształcenia rolników i do mobilizacji producentów do podejmowania inicjatyw zbiorowych w celu ochrony środowiska. Rolnik powinien zapewnić konsumentom jak największą przejrzystość, jeżeli chodzi o formy produkcji, a także starać się pokazać, w jaki sposób innowacja może służyć zrównoważonemu rolnictwu. W wielu krajach UE prowadzone są inicjatywy mające na celu zaznajomienie konsumentów z sytuacją gospodarstw rolnych oraz zwiększenie ich wiedzy na temat tak podstawowej działalności, jaką jest produkcja żywności.

5.4 *W kierunku nowego standardu produkcji*

5.4.1 Integrowana ochrona roślin jest elementem integrowanej produkcji, która stanie się obowiązkowa w 2014 r., zgodnie z art. 14 dyrektywy 2009/128 dotyczącej zrównoważonego stosowania pestycydów. Wprowadzenie tego wymogu dla wszystkich rolników jest bardzo istotnym krokiem na drodze do rozwoju integrowanej produkcji w UE i wiąże się z nowym standardem produkcji europejskiej w zakresie ochrony roślin.

5.4.2 Chociaż niektóre klasyczne elementy integrowanej produkcji stają się stopniowo obowiązkowe w praktyce rolnej, nie może to zmienić dobrowolności systemu integrowanej produkcji, który ułatwia udział rolników stosownie do ich warunków finansowych, środowiskowych lub geograficznych. Decyzja rolnika o przestawieniu się na integrowaną produkcję wymaga istotnych zmian w sposobie zarządzania gospodarstwem, a zwłaszcza dużych inwestycji w doradztwo techniczne, kształcenie, kontrole, a także specjalny sprzęt i produkty.

Bruksela, 26 lutego 2014 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Henri MALOSSE
